

9. Лозовецька В. Т. Підготовка фахівців переробних галузей виробництва в умовах сучасної технологічної діяльності / В. Т. Лозовецька // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : збірник наукових праць / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – Київ, 2003. – С. 396–403.

10. Машбіць Є. І. Основи нових інформаційних технологій навчання / Є. І. Машбіць. – К., 1997.

11. Рейзенкінд Т. Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті / Тетяна Йосипівна Рейзенкінд. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 640 с.

12. Солсо Р. Когнитивна психологія / Р. Солсо. – СПб. : Питер, 2002. – 592 с. : ил. – (Серія "Мастера психологии").

13. Щукина Г. И. Роль деятельности в учебном процессе : кн. для учителя / Г. И. Щукина. – М. : Просвещение, 1986. – 144 с.

14. Эйзенштейн С. М. Избр. соч. : в 6 т. – Т. 5 / С. М. Эйзенштейн. – М. : Искусство, 1971. – 336 с.

15. Эйзенштейн С. М. Вертикальный монтаж / С. М. Эйзенштейн // Эйзенштейн С. Избранные произведения : в 6 т. – М., 1964. – Т. 2. – С. 241–262.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2010р.

УДК 371.132: 159.922.761

Ю.С. Кулінка
асистент,
Криворізький ДПУ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК ОДНА З УМОВ УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДЕВІАНТНИМИ ПІДЛІТКАМИ

У статті розкривається сутність професійної компетентності майбутніх учителів як однієї з умов успішної організації превентивної діяльності з девіантними підлітками, подано аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми трактування понять "компетентність" та "компетенція", а також представлена модель компетентної діяльності педагога у превентивному вихованні підростаючого покоління.

Ключові слова: педагогічні умови, компетентність, компетенція педагога, превентивне виховання девіантних підлітків, модель компетентної діяльності.

В статті розкривається сутність професійної компетентності майбутніх учителів як однієї з умов успішної організації превентивної діяльності з девіантними підлітками, подано аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми трактування понять "компетентність" та "компетенція", а також представлена модель компетентної діяльності педагога у превентивному вихованні підростаючого покоління.

Ключевые слова: педагогические условия, компетентность, компетенция педагога, превентивное воспитание девиантных подростков, модель компетентной деятельности.

The article depicts the essence of professional competency of the future teachers as one of the conditions of successful organization of preventive activity with deviation teenagers, the analysis of psychopedagogical literature of notion's substance "competency" and "competence" is presented, also here is the model of competent activity of the teacher in preventive education of growing generations.

Keywords: pedagogical condition, competence, teacher's competency, preventive education of deviation teenagers, model of competent activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція в сучасне суспільство і знаходження свого місця в житті вимагають дедалі більших зусиль і компетентності від кожної людини. Отже, сьогодні тільки людина може повноцінно діяти у мінливому світі, яка здатна зробити самостійний вибір, прийняти самостійне рішення. Усі ці обставини зумовлюють потре-

бу в оволодінні сучасними компетентностями, що дають можливість реалізувати в житті пізнавальний, духовно-моральний, творчий, комунікативний і естетичний потенціал.

В умовах модернізації системи загальної середньої освіти на засадах превентивної діяльності, традиційна модель професійної підготовки майбутнього вчителя потребує системних змін. Її сутнісними рисами є: типізація професійно-педагогічної підготовки вчителя, відірваність від практики, жорстка регламентація навчально-пізнавальної діяльності студентів та спрямованість на формування професійних знань, умінь і навичок. Переосмислення вимагають проблеми визначення мети і завдань професійної підготовки майбутніх освітян, її змісту і технологій, необхідними виявляються визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності студентів до запобігання девіантної поведінки у підлітковому віці.

На основі проведеного аналізу наукових джерел з проблеми дослідження; вимог до підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів; їх освітніх потреб і стану готовності виконувати професійну превентивну діяльність; практики навчання і виховання у вищих навчальних закладах, було здійснено конструювання педагогічних умов підвищення ефективності процесу формування готовності студентів до запобігання девіантної поведінки підлітків.

Зв'язок проблеми з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано у відповідності з комплексною темою кафедри педагогіки і методики трудового навчання Криворізького державного педагогічного університету “Формування професійної компетентності у майбутніх вчителів праці”.

Педагогічні умови як істотна категорія педагогічного дослідження з проблем виховання розкриваються у різних ракурсах у роботах В. Андрющенко (педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності), М. Костенко (педагогічні умови професійного творчого саморозвитку майбутнього вчителя), Н. Сопнева (педагогічні умови формування навчальної етичної діяльності майбутнього вчителя), Ю. Шаповал (педагогічні умови формування готовності до особистісно-орієнтованого навчання молодших школярів) та інших дослідників.

Компетентність взагалі та професійна компетентність зокрема розглядалися в різних аспектах у працях Ш. Амонашвілі, А. Алексєєвої, В. Введенського, К. Віаніс-Трофименко, Т. Волобуєвої, В. Болотова, В. Бондаря, І. Гушлевської, Н. Зеленкової, І. Зимньої, І. Зязюна, Л. Кондрашової, Г. Ларіонової, М. Лук'янової, В. Ростовська, О. Шиянова, Л. Юзефик та інших.

Формулювання мети статті. Мета даної статті – розкрити сутність поняття “професійна компетентність вчителя” та “педагогічні умови”, розробити модель компетентної діяльності педагога у здійсненні превентивної діяльності з девіантними підлітками.

Виклад основного матеріалу. У довідковій літературі термін “умова” використовується в найрізноманітніших значеннях, зокрема, як: а) обставина, від якої щось залежить; б) вимога, що висувається до когось (до чогось); в) усна або письмова угода про щось, домовленість; г) правила, що визначені в якійсь галузі життєдіяльності; д) обстановка, у якійсь щось відбувається; е) вимога, з якої треба виходити [10].

Процес виховання в першу чергу суспільна задача, а потім – педагогічна, адже воно спрямоване на створення умов для розвитку членів цього суспільства. Як визначає С. Тьоміна, “педагогічна наука покликана виявити ці умови, визначити взаємозв’язок між умовами і результатами розвитку особистості і розробити відповідні форми, методи і засоби навчально-виховної діяльності” [9, С. 9-10].

Поняття “педагогічні умови” теж не має однозначного трактування. Так, деякі вчені розуміють під педагогічними умовами обставини, можливості, від яких залежить успішність функціонування та розвитку певної педагогічної системи (І. Ісаєв та інші); інші – фактори і правила успішної життєдіяльності педагогічної системи (Г. Назаренко та інші); треті – вимоги, які мають виконувати педагоги з метою забезпечення ефективності педагогічного процесу” (Н. Манжелій та інші).

З огляду на специфіку нашого дослідження, під педагогічними умовами підвищення ефективності процесу формування готовності студентів педагогічної вищої школи до запобігання девіантної поведінки підлітків ми розуміємо сукупність об’єктивних можливостей змісту превентивної діяльності, методів та організаційних засобів її здійснення, що забезпечують успішне вирішення завдань превентивного виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, а також узагальнення даних, отриманих при проведенні констатувального етапу експерименту, дозволили виявити сукупність педагогічних умов готовності молодих вчителів до запобігання девіантної поведінки підлітків.

Однією з педагогічних умов готовності майбутніх педагогів до запобігання девіантної поведінки підлітків ми визначили достатній рівень професійної компетентності майбутніх педагогів.

Аналіз наукової та психолого-педагогічної літератури свідчить про відсутність єдності у визначення поняття “компетентність”.

Незважаючи на те, що терміни “компетенція”, “компетентний”, “компетентність” часто зустрічаються в педагогічній літературі, вони не є рівнозначними. Щоб глибше зрозуміти природу поняття “компетентність”, звернемося до словників, які розкривають багатогранність і неоднозначність розуміння цього феномена наукового знання. Поняття “компетентність” у психолого-педагогічній літературі не визначено і у більшості випадків вживається інтуїтивно.

Відповідно до словника С. Ожегова, поняття “компетентний” визначається як “обізнаний, авторитетний у якій-небудь області”. В. Даль під

компетентністю розуміє повноважність і використовує її в основному в юридичній сфері.

У вітчизняній педагогічній літературі вживаються поняття “компетенція”, і поняття “компетентність”. Тлумачний словник подає вельми схожі трактування цих загальних понять [10]:

– Компетенція – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи.

– Компетентність – властивість від “компетентний”.

– Компетентний – 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноважний, повновладний [10, с. 348].

Ця схожість не є випадковою, адже ці поняття походять з одного джерела: з латини *competentia* – узгодженість, відповідність, а *compeete* – відповідати, бути годящим, здатним. І щоб не виникали “труднощі перекладу”, слід розвести ці поняття, враховуючи вітчизняні мовні стереотипи. Поняття “компетенція” традиційно вживається у значення “коло повноважень”, “компетентність” же пов’язується з обізнаністю, авторитарністю, кваліфікованістю. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися терміном “компетентність”.

А. Акімов трактує професійну компетентність вчителя як суму знань, умінь, навичок, засвоєних у процесі навчання, – у вузькому розумінні слова, – і як рівень успішності взаємодії з оточуючим середовищем. Ш. Амонашвілі розглядає педагогічну діяльність особистості вчителя як творчий процес, у результаті якого виникає нове творче досягнення, яке не міститься у вихідних умовах. А. Бондар вважає, що компетентний вчитель організовує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату (вчитель має постійно уявляти, формулювати, очікувати комплексний результат педагогічної діяльності).

Цікавою є думка А. Орлова, який у теорії і практиці професійної діяльності вчителя виділяє основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки вчителя, система психолого-педагогічних знань, система знань у сфері свого предмета, загальна ерудиція, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості.

У педагогічних дослідженнях Л. Алексеєвої, В. Сластьоніна, Н. Шаболдіна існує взаємозв’язок між поняттями “готовність”, “компетентність” та “професіоналізм”. Цей взаємозв’язок логічно приводить до поняття “професійна компетентність”. Тому Л. Алексеєва і Н. Шаболдіна поняття “професійної компетенції” трактують як “інтегральну характеристику ділових і особистих якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвід, достатній для здійснення мети даного роду діяльності” [1, с.97]. В. Сластьонін педагогічну компетентність вчителя визначає як єдність йо-

го теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [8, с.40].

Н. Гришанова відмічає, що компетентність спеціаліста – це виявлення ним на практиці готовності та спроможності реалізувати свій потенціал (знання, вміння, особистісні якості тощо) для успішної, творчої, продуктивної діяльності в професійній та соціальній сфері, враховуючи соціальну значущість та особисту відповідальність за результати своєї діяльності й необхідність її вдосконалення.

Професійна компетентність учителя визначається Л. Кондрашовою як “єдність його теоретичної й практичної готовності до педагогічної діяльності” [4, с. 98]. Вона також наголошує на тому, що показником педагогічного професіоналізму постає комплексна характеристика, яка включає в себе вимоги суспільства до особистості вчителя і специфіку педагогічної діяльності. Такою комплексною характеристикою виступає морально-психологічна готовність до педагогічної діяльності [5, с. 13].

Саме тому Н. Зеленкова наголошує, що професійна компетентність – це фактично результат професійної підготовки фахівця, його якісна характеристика. Це єдність теоретичної і практичної готовності до професійної діяльності, у тому числі і педагогічної [2, с. 20].

Отже, наявність професійної компетентності у майбутніх педагогів є дуже важливою для формування готовності студентів до здійснення превентивної діяльності, яка дозволяє запобігати появі та проявам девіантної поведінки у підлітків. Для того, щоб попередити прояви девіантної поведінки у неповнолітніх та на належному рівні здійснювати превентивну діяльність, педагог повинен володіти цілим рядом ключових компетенцій.

До таких компетенцій М. Ситник відносить: 1) компетентність у професійній сфері (професійна – спрямована на викладацьку діяльність; спрямована на самовдосконалення); 2) компетентність у комунікативно-соціально-морально-етично-правовій сфері; 3) компетентність в інформаційно-технологічній сфері [7, с. 4].

А. Белкін, В. Нестеров виділяють декілька ключових компетенцій, які є складовими професійно-педагогічної компетентності: когнітивна (професійно-педагогічна ерудиція); психологічна (емоційна культура і психологічна зрілість); комунікативна (культура спілкування і педагогічний такт); професійно-технічна; риторична (професійна культура мовлення); професійно-інформаційна (моніторингова культура) [6].

У контексті нашого дослідження слушною є думка І. Зимньої. Спираючись на твердження учених-психологів: 1) людина – суб’єкт спілкування, пізнання, праці (Б. Анан’єв); 2) людина проявляється у ставленні до суспільства, до інших людей, до себе як особистості, до праці (В. М’ясищев); 3) компетентність людини має вектор акмеологічного розвитку (Н. Кузьміна), вона визначила три групи ключових компетенцій:

1. Компетентності, що стосуються ставлення до самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності.

2. Компетентності, що стосуються взаємовідносин людини з іншими людьми.

3. Компетентності, що стосуються діяльності людини, що проявляються у всіх її типах і формах [3, с. 9].

Таким чином, професійна компетентність педагога є складним утворенням, яке поєднує в собі психологічні та педагогічні знання та вміння, особистісні якості, креативність, мотивацію тощо. Різноманітність виділення структурних компонентів професійної компетенції цілком залежить від сутності змісту вимог професійної діяльності та їх розуміння, відмінності в соціальних запитах і навчальних традиціях ті ін.

Аналіз різноманітних підходів до визначення ключових компетенцій, у структурі професійної готовності вчителя до запобігання девіантної поведінки підлітків дозволив побудувати відповідну модель компетентної діяльності педагога у превентивному вихованні девіантів (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Модель компетентної діяльності педагога у превентивному вихованні девіантних підлітків

Параметри	Критерії	Показники	Ключові компетентності
<i>Готовність педагога до здійснення превентивної діяльності</i>	Загальна професійна підготовка педагога	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основних нормативно-правових документів. 2. Знання теоретичних основ превентивного виховання. 3. Знання психологічних закономірностей. 4. Знання принципів превентивної діяльності педагога 	Професійна, загальнокультурна компетентності
	Мотивованість	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бажання бачити результат своєї діяльності. 2. Прагнення до самореалізації. 3. Постійне підвищення професійного рівня. 4. Критичне ставлення до себе. 	Компетентності особистісного розвитку
	Володіння способами дії	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення психолого-педагогічного аналізу педагогічної діяльності. 2. Проведення аналізу ефективності методів та форм превентивного виховання. 	Професійні компетентності та готовність до безперервної освіти
	Психоемоційний стан	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прагнення до творчої діяльності. 	Здоров'я-зберігаючі та

Параметри	Критерії	Показники	Ключові компетентності
Педагогічна діяльність з превентивного виховання		2. Любов до своєї роботи, дітей. 3. Уміння управляти своїм настроєм. 4. Прояв уважності, емпатії	життєтворчі компетентності
	Визначення мети та завдань превентивного виховання, створення необхідних умов для розвитку учня	1. Визначення цілеспрямованості мотиваційної сфери учня. 2. Формування мети спільної взаємодії з учнем, який має відхилення у поведінці.	Загальнокультурні та професійні компетентності
	Планування змісту виховної роботи	1. Врахування потреб та інтересів учня. 2. Структурування взаємодії педагога з вихованцями.	Соціальні та громадянські компетентності
	Управління процесом превентивного виховання	1. Аналіз співвідношення педагогічного керівництва та самоорганізації учнів. 2. Поточний контроль з метою визначення ефективності взаємодії. 3. Прогнозування подальшої взаємодії вчителя й учнів.	Компетентності інформаційно-культурних технологій

Отже, під професійно компетентністю педагога ми будемо розуміти інтегральні якості особистості, які виявляються у загальній здатності та готовності до діяльності, засновані на знаннях та досвіді, набутих у процесі навчання і соціалізації та орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності. основні показники педагогічної компетентності – це передусім: особистісні якості, особливо перетворювальні й психологічні; усвідомлення ролі педагога у вихованні неповнолітніх на засадах превентивної педагогіки; пошукова діяльність педагога; володіння методами педагогічного дослідження; конструювання власного педагогічного досвіду; результативність навчально-виховного процесу; активна педагогічна діяльність, спрямована на перетворення особистості учня і вчителя.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Для того, щоб вчитель усвідомив роль та місце власної особистості у здійсненні превентивної діяльності з девіантними підлітками, у нього повинні бути сформовані професійно-педагогічні компетенції. Так як професійна компетентність майбутнього вчителя – це певна пошукова діяльність, коли на основі бази знань, умінь, навичок та усвідомленого розуміння своєї ролі в суспі-

льстві, безперервного самовдосконалення й саморозвитку особистості, він забезпечує оптимальний варіант організації навчального-виховного процесу з метою запобігання девіантній поведінці та з метою формування особистості здорової морально, психологічно та фізично. Педагог, який володіє певними компетенціями, зможе виховувати особистості, які вміють знаходити правильні рішення в будь-яких професійних та життєвих ситуаціях, творців власного і суспільного життя, людей дії, генераторів ідей.

Список використаних джерел

1. Алексеева Л.П. Преподавательские кадры: состояние и проблемы профессиональной компетентности / Л.П. Алексеева, Н.С. Шаболдина. – М.: Мысль, 1994. – 97 с.
2. Зеленкова Н.І. Педагогічна компетентність як складова професіоналізму вчителя / Н.І. Зеленкова // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць №22. – Спеціальний випуск: Формування професійної компетентності майбутніх педагогів / Редкол.: В.К. Буряк (гол. ред.) та ін. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – С. 16-21.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя. // Высшее образование сегодня. – 2003 – №5. – С. 4-12.
4. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущих учителей к педагогическому взаимодействию с учащимися / Л.В. Кондрашова. – М.: Прометей, 1990. – 160 с.
5. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие / Л.В. Кондрашова. – Кривой Рог: КДПУ, ИВИ, 2000. – 170 с.
6. Нестеров В.В. Педагогическая компетентность: Учебное пособие / В.В. Нестеров, А.С. Белкин. – Екатеринбург, 2003. – 156 с.
7. Ситник О. Професійна компетентність вчителя / О. Ситник // Управління школою. – 2006. – №14. – С. 2-9.
8. Слостенин В.А. Профессионализм педагога: акмеологический контекст / В.А. Слостенин // Педагогическое образование и наука. – 2002. – №4. – С. 4-9.
9. Тёмина С.Ю. Воспитание развивающейся личности: истоки, искания, функционально-ролевые позиции / С.Ю. Тёмина. – М.: Московский психолого-социальный ин-т – Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – 112 с.
10. Глумачний словник української мови / Уклад. Т.В. Корольова, Л.П. Коврига. – Х.: Синтекс, 2002. – 672 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2010р.

УДК 81'25:001.89:347.96

В.В. Александрова
викладач,
Дніпропетровський ДУВС

МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

У статті розглядається модель перекладу творів у контексті науково-дослідної діяльності майбутнього юриста. Виокремлюються моделі реалізації перекладацької діяльності майбутнього фахівця, підкреслюється роль герменевтичного підходу, що ґрунтується на застосуванні методу розуміння, визначається взаємозв'язок раціонального й емоціонального у процесі перекладання.

Ключові слова: методи перекладу, моделі перекладу, дискурс, ключові слова, інтенція автора, герменевтичний підхід.